

Chapter 10

समवाये ही दुर्जय

अभ्यास :

प्रश्न : 1 : प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखत

(क) वृक्षे का प्रतिवसति स्म ?

उत्तर :
चटका

(ख) वृक्षस्य अधः कः आगतः ?

उत्तरः
गजः

(ग) गजः केन शाखाम् अत्रोटयत् ?

उत्तर :
शुण्डेन

(घ) काष्ठकूटः चटकां कस्याः समीपम् अनयत् ?

उत्तर :
मक्षिकायाः

(ड) मक्षिकायाः मित्रं कः आसीत् ?

उत्तर :

मण्डूकः

प्रश्न : 2 : रेखाङ्कितानि पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत

(क) कालेन चटकायाः सन्ततिः जाता ।

(ख) चटकायाः नीडं भुवि अपतत् ।

(ग) गजस्य वधेनैव मम दुःखम् अपसरेत् ।

(घ) काष्ठकूटः चज्वा गजस्य नयने स्फोटयिष्यति ।

उत्तर :

(प्रश्ननिर्माणम्)

(क) कालेन कस्याः सन्ततिः जाता ?

(ख) चटकायाः किं भुवि अपतत् ?

(ग) कस्य वधेनैव मम दुःखम् अपसरेत् ?

(घ) काष्ठकूटः केन गजस्य नयने स्फोटयिष्यति ?

प्रश्न : 3 :मञ्जूषातः क्रियापदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत
करिष्यामि, गमिष्यति, अनयत्, पतिष्यति, स्फोटयिष्यति, त्रोटयति।

(क) काष्ठकूटः चञ्च्वा गजस्य नयने

(ख) मार्गे स्थितः अहमपि शब्दं

(ग) तृषार्तः गजः जलाशयं.....

(घ) गजः गर्ते

(ङ) काष्ठकूटः तां मक्षिकायाः समीपम्

(च) गजः शुण्डेन वृक्षशाखाः

उत्तरः

(क) काष्ठकूटः चञ्च्वा गजस्य नयने स्फोटयिष्यति ।

(ख) मार्गे स्थितः अहमपि शब्दं करिष्यामि ।

(ग) तृषार्तः गजः जलाशयं गमिष्यति ।

(घ) गजः गर्ते पतिष्यति ।

(ङ) काष्ठकूटः तां मक्षिकायाः समीपम् अनयत् ।

(च) गजः शुण्डेन वृक्षशाखाः त्रोटयति ।

प्रश्न : 4 : प्रश्नानाम् उत्तराणि एकवाक्येन लिखत

(क) चटकायाः विलापं श्रुत्वा काष्ठकूटः तां किम् अपृच्छत् ?

उत्तरः

सः अपृच्छत्-“भद्रे किमर्थं विलापसि ?

(ख) चटकायाः काष्ठकूटस्य च वार्ता श्रुत्वा मक्षिका किम् अवदत् ?

उत्तरः

मक्षिका अवदत्-“ममापि मित्रं मण्डूकः मेघनादः अस्ति, शीघ्रं तम् उपेत्य यथोचितं करिष्यामः।”

(ग) मेघनादः मक्षिकां किम् अवदत् ?

उत्तर :

मेघनादः अवदत्-“यथाहं कथयामि तथा कुरुतम्।”

(घ) चटका काष्ठकूटं किम् अवदत् ?

उत्तर :

चटका अवदत्-“एकेन दुष्टेन गजेन मम सन्ततिः नाशिताः।”

प्रश्न 5: उदाहरणमनुसृत्य रिक्तस्थानानि पूरयत

Class 7 Sanskrit

(क) पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा- प्रथमपुरुषः	पठिष्यति	पठिष्यतः	पठिष्यन्ति
प्रथमपुरुषः	पठिष्यतः
प्रथमपुरुषः	मरिष्यन्ति
उत्तरम्—			
पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुषः	पठिष्यति	पठिष्यतः	पठिष्यन्ति
प्रथमपुरुषः	मरिष्यति	मरिष्यतः	मरिष्यन्ति
(ख) पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा- मध्यमपुरुषः	गमिष्यसि	गमिष्यथः	गमिष्यथ
मध्यमपुरुषः	धाविष्यथः
मध्यमपुरुषः	क्रीडिष्यथ
उत्तरम्—			
पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
मध्यमपुरुषः	धाविष्यसि	धाविष्यथः	धाविष्यथ
मध्यमपुरुषः	क्रीडिष्यसि	क्रीडिष्यथः	क्रीडिष्यथ
(ग) पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा— उत्तमपुरुषः	लेखिष्यामि	लेखिष्यावः	लेखिष्यामः
उत्तमपुरुषः	हसिष्यावः
उत्तमपुरुषः	द्रक्ष्यामः
उत्तरम्—			
पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
उत्तमपुरुषः	हसिष्यामि	हसिष्यावः	हसिष्यामः
उत्तमपुरुषः	द्रक्ष्यामि	द्रक्ष्यावः	द्रक्ष्यामः

प्रश्न : 6 :उदाहरणानुसारं 'स्म' शब्दं योजयित्वा भूतकालिकक्रियां रचयत
यथा अवसत् – वसति स्म।

अपठत् –

अत्रोटयत् –

अपतत् –

अपृच्छत् –

अवदत् –

अनयत् –

उत्तर :

अपठत् – पठति स्म।

अत्रोटयत् – त्रोटयति स्म।

Class 7 Sanskrit

अपतत् – पतति स्म।
अपृच्छत् – पृच्छति स्म।
अवदत् – वदति स्म।
अनयत् – नयति स्म।

- प्रश्न : 7 :(क) बालिका मधुरं गायति। (एकम्, एका, एकः)
(ख) कृषकाः कृषिकर्माणि कुर्वन्ति। (चत्वारः, चतस्रः, चत्वारि)
(ग) पत्राणि सुन्दराणि सन्ति। (ते, ताः, तानि)
(घ) धेनवः दुग्धं । (ददाति, ददति, ददन्ति)
(ङ) वयं संस्कृतम् (अपठत्, अपठन्, अपठाम)

उत्तर :

- (क) एका बालिका मधुरं गायति। (एकम्, एका, एकः)
(ख) चत्वारः कृषकाः कृषिकर्माणि कुर्वन्ति । (चत्वारः, चतस्रः, चत्वारि)
(ग) तानि पत्राणि सुन्दराणि सन्ति। (ते, ताः, तानि)
(घ) धेनवः दुग्धं ददति। (ददाति, ददति, ददन्ति)
(ङ) वयं संस्कृतम् अपठाम। (अपठत्, अपठन्, अपठाम)

बहुविकल्पी प्रश्नः

(i) वृक्ष का प्रतिवसति स्म ?

(A) चटका

(B) महिला

(C) बालिका

(D) कोकिला।

उत्तरः

(A) चटका

(ii) वृक्षस्य अधः कः आगतः ?

(A) भल्लूकः

(B) गर्दभः

(C) गजः

(D) सिंहः।

उत्तर :

(C) गजः

(iii) गजः केन शाखाम् अत्रोटयत् ?

(A) पादेन

(B) शुण्डेन

(C) कर्णेन

(D) दन्तेन।

उत्तरः

(B) शुण्डेन

(iv) काष्ठकूटः चटकां कस्याः समीपम् अनयत् ?

(A) न्यायाधीशस्य

(B) काष्ठकूटस्य

(C) काकस्य

(D) मक्षिकायाः।

उत्तर :

(D) मक्षिकायाः।

(v) मक्षिकायाः मित्रं कः आसीत् ?

(A) मण्डूकः

(B) काकः

(C) काष्ठकूटः

(D) गर्दभः

उत्तर :

(A) मण्डूकः

(vi) चटकायाः नीडं कुत्र अपतत् ?

(A) भुवि

(B) आकाशे

(C) प्रासादे

(D) राजभवने।

उत्तर :

(A) भुवि

(vii) काष्ठकूटः केन गजस्य नयने स्फोटयिष्यति ?

(A) पादेन

(B) पक्षेण

(C) चञ्च्वा

(D) पत्रेण।

उत्तर :

(C) चञ्च्वा

(viii) कालेन कस्याः सन्ततिः जाता ?

(A) काष्ठकूटस्य

(B) चटकायाः

(C) काकस्य

(D) मण्डूकस्य।

उत्तर :

(B) चटकायाः